

Az idősek részvétele a részvételi költségvetésben.

Krakkó és Pécs adatainak elemzése

Összefoglalás

A tanulmány az idősebb korosztály (55 év felettiek) részvételét vizsgálja a részvételi költségvetésben (RB) két városban: Krakkóban (Lengyelország) és Pécsen (Magyarország). Az elemzés 35 válaszadó adataira épül, és a részvételi költségvetéssel kapcsolatos információforrásokra, a részvételi motivációkra, a döntési autonómia mértékére, valamint a szavazást kísérő társadalmi befolyásokra összpontosít. Külön figyelem irányul arra az összefüggésre, amely az Antares Alapítvány és a Nevelők Háza Egyesület „A te hangod számít” című projektjében való részvétel és a szavazási döntések önállóságának foka között mutatkozik meg. Az eredmények azt jelzik, hogy a projekttevékenységekben részt vevő személyek döntési autonómiája több mint kétszerese a nem részt vevőkénél. A különbség 28,57 százalékpontot tesz ki.

A tanulmány második részében az eredményeket összevetjük Mirosław Sołtysiak Rzeszówban végzett kutatásának megállapításaival, amelyek az idősek tudására, információforrásaira és motivációira vonatkoznak a Rzeszówi Részvételi Költségvetés keretében. Az összehasonlító elemzés eltérő részvételi mintázatokat és különböző állampolgári cselekvési modelleket tár fel, amelyek mind a helyi kontextusból, mind az információs és társadalmi támogatás eltérő szintjéből fakadnak. A következtetések hangsúlyozzák a digitális kompetenciák és a civil szervezetek szerepét mint az idősek politikai cselekvőképességét erősítő kulcsfontosságú tényezőket.

Bevezetés

A részvételi költségvetés a közös döntéshozatal egyik legismertebb eszköze, amely lehetővé teszi a lakosok számára, hogy közvetlen hatást gyakoroljanak az önkormányzati források egy részének elosztására. A szakirodalom kiemeli, hogy a részvételi költségvetésben való részvétel egyaránt mércéje az állampolgári aktivitásnak és a közintézmények iránti bizalomnak¹. Az egyik olyan csoport, amelynek szerepe a részvételi folyamatokban egyre nagyobb jelentőségre tesz szert, az idősek csoportja. Az idősek egyre növekvő demográfiai réteget alkotnak, és állampolgári aktivitásuk hozzájárulhat a társadalmi kirekesztés mérsékléséhez, a társadalmi tőke erősítéséhez és a generációk közötti szolidaritás kiépítéséhez².

Jelen tanulmány célja annak elemzése, hogy az 55 év feletti személyek miként vesznek részt a részvételi költségvetésben két eltérő társadalmi és kulturális adottságú városban: Krakkóban és Pécsett. A kutatás kiterjed a részvételi költségvetéssel kapcsolatos ismeretek forrásaira, a szavazók motivációira, a döntéshozatal autonómiájának mértékére, valamint azokra a társadalmi befolyásokra, amelyek hatással vannak a szavazás módjára. Különös hangsúlyt kap a „A te hangod számít” projekt szerepe a válaszadók döntési önállóságában.

A tanulmány további célja az elért eredmények összevetése Miroslaw Sołtysiak Rzeszówban végzett kutatásának következtetéseivel, amelyek az idősek tudására és aktivitására vonatkoznak a részvételi költségvetés területén. Az összehasonlítás lehetővé teszi a jelenség tágabb kontextusban való értelmezését, valamint a részvétel közös és eltérő elemeinek azonosítását különböző városokban és időszakokban.

¹ Sintomer, Y., Herzberg, C., & Röcke, A. (2008). *Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges*. International Journal of Urban and Regional Research

² Górecka, D. (2025). Potrzeby starzejącego się społeczeństwa a proces budżetu obywatelskiego. *Optimum. Economic Studies*, 1(119), 105–129

Módszertan

A kutatás terepen végzett, közvetlen kérdőíves felmérés módszerével valósult meg, amely során a kitöltött kérdőíveket közvetlenül a részvételi költségvetéshez kapcsolódó szavazási folyamat ideje alatt gyűjtötték Krakkóban és Pécsett. A minta 35 főt foglalt magában, akiknek 65,71%-a a 55–64 éves korosztályba tartozott, míg 34,29%-uk 65 év feletti volt. A résztvevők döntő többségét nők alkották (62,86%). A kutatás feltáró jellegű volt, célja nem a statisztikai reprezentativitás elérése, hanem az egyedi részvételi mintázatok és befolyásolási mechanizmusok azonosítása, különös tekintettel a civil szervezetek szerepére.

A kérdőív kérdései a részvételi költségvetéssel kapcsolatos információforrásokra, a szavazási motivációkra, a döntést befolyásoló tényezőkre, a korábbi részvételi tapasztalatokra, valamint az Antares Alapítvány és a Nevelők Háza Egyesület tevékenységeiben való részvételre vonatkoztak. A válaszokat kvantitatív és kvalitatív elemzésnek vetették alá.

Az összehasonlító részben egy, Rzeszówban végzett kutatás publikált eredményeit használtuk fel, amely 643 válaszadót foglalt magában, köztük 195 főt 55 év feletti korosztályból³. A vizsgálat az idősök önértékelt tudására, információforrásaira, aktivitási szintjére és motivációira összpontosított a Rzeszówi Részvételi Költségvetés kontextusában. A kutatás felépítése lehetővé teszi az összevetést, és az azonosságok, illetve különbségek feltárását a két minta között.

A krakkói és pécsi kutatás eredményei

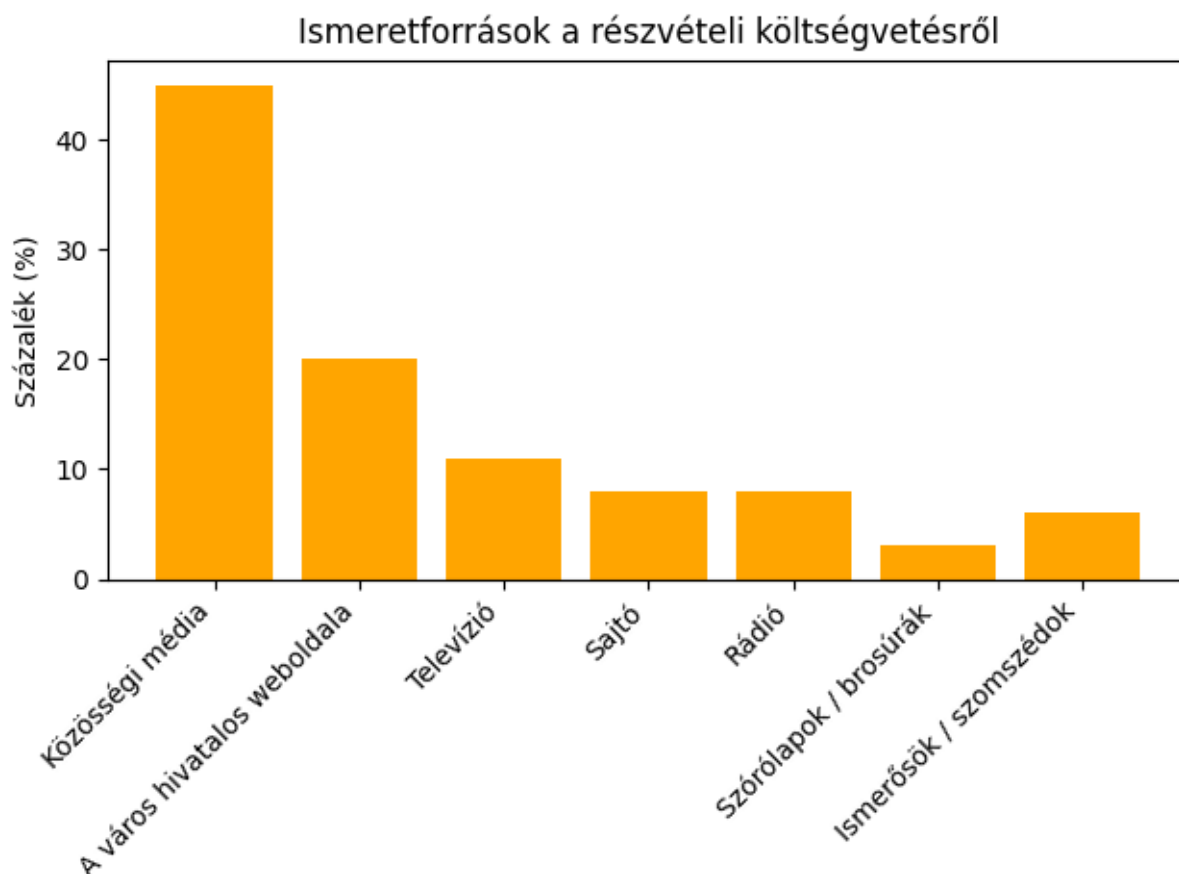
A Krakkóban és Pécsett végzett vizsgálat kimutatta, hogy az idősök különböző információforrásokat használnak a részvételi költségvetéssel kapcsolatban. Leggyakrabban a közösségi média felületeit jelölték meg, amelyek a válaszadók 45,71%-a számára jelentettek

³ Sołtysiak, M. (2017). Wiedza i aktywność seniorów w zakresie budżetu partycypacyjnego. *Przedsiębiorstwo i Region*, 9, 71–81.

Dostęp online: <https://repozytorium.ur.edu.pl/items/6fcfaa12-dbfa-49c1-a667-e32e19617e8c> (17.11.2025)

elsődleges információforrást. A városi honlap a második leggyakrabban említett csatorna volt. A hagyományos médiumok – televízió, rádió és nyomtatott sajtó – továbbra is fontos, bár másodlagos szerepet tölthettek be. Az ismerősöktől és szomszédoktól származó információk marginális jelentőségűnek bizonyultak, ami arra utal, hogy a vizsgált mintában az egyéni információszerzési gyakorlatok domináltak.

A részvétel motivációi elsősorban normatív és relációs jellegűek voltak. A válaszadók leggyakrabban a részvételi költségvetés eszméjének támogatását nevezték meg indítékként, ami a közös döntéshozatal értékének felismerésére utal. Egyesek számára mások kérése is fontos motivációt jelentett. Az instrumentális, azaz közvetlen személyes haszonra irányuló motivációk ritkán fordultak elő.

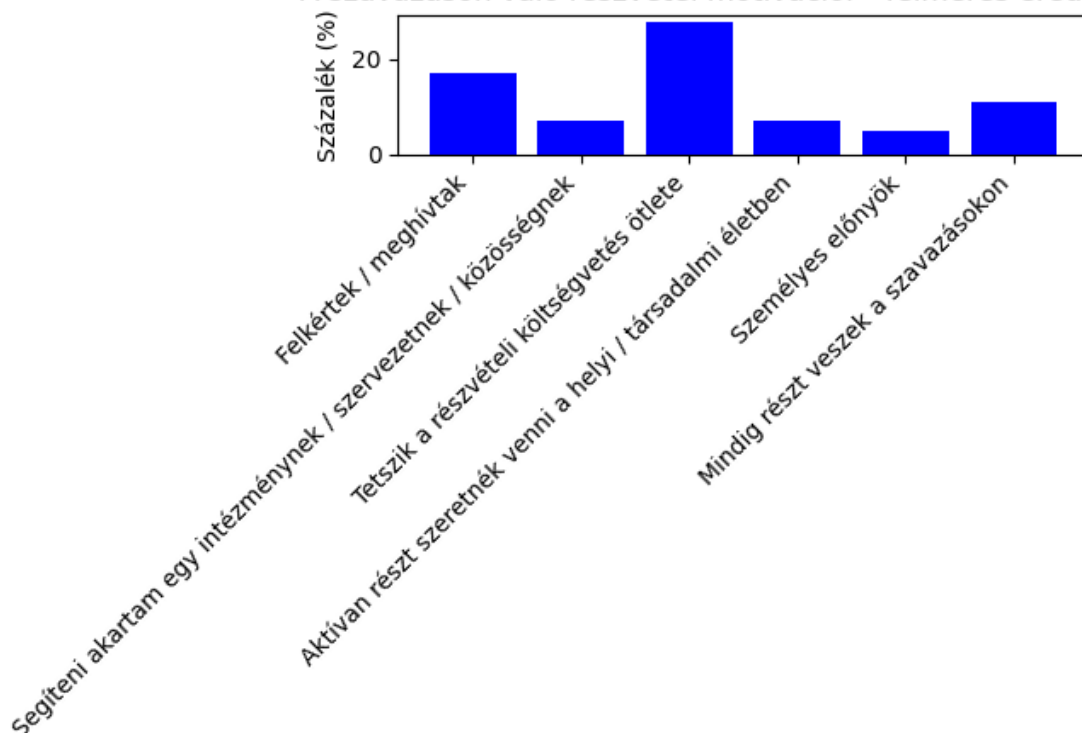
.

4

**Az Európai Unió
társfinanszírozásával**

A szavazáson való részvétel motivációi – felmérés eredményei

A döntési autonómia tekintetében a válaszadók 40%-a nyilatkozott úgy, hogy a szavazási döntést teljes mértékben önállóan hozta meg. A többiek családjuk vagy közvetlen környezetük befolyását jelezték, leggyakrabban a házastárssal, barátokkal és gyermekekkel történő konzultációt említve. Különösen fontos eredmény, hogy az Antares Alapítvánnyal vagy a Nevelők Háza Egyesülettel való kapcsolat jelentős hatással volt a döntési önállóság szintjére. A szervezetek tevékenységeiben részt vevők körében 57,14% hozta meg döntését önállóan, míg a nem részt vevők esetében ez az arány mindössze 28,57% volt.

A részvételi költségvetésben való korábbi aktivitásra vonatkozó eredmények azt mutatják, hogy a részvétel jellemzően alkalmi volt. A válaszadók mindössze egynegyede vett részt korábbi részvételi költségvetési ciklusokban, és csupán 20% követte nyomon a kiválasztott projektek megvalósítását.

Összehasonlító elemzés a rzeszówi idők kutatásával

A Krakkóban és Pécsett végzett kutatás eredményeinek összevetése a Rzeszówi Részvételi Költségvetésben részt vevő idők adataival több alapvető különbséget, valamint néhány hasonlóságot tár fel, amelyek új megvilágításba helyezik az idők részvételének módját a részvételi folyamatokban.

Az első különbség az információforrásokat érinti. A krakkói és pécsi vizsgálatban a digitális csatornák – a közösségi média és a városi honlapok – domináltak. Az idők önállóan használták az internetet a projektekre és a részvételi költségvetés szabályaira vonatkozó információk megszerzésére. Ezzel szemben a rzeszówi kutatásban a család volt a legfontosabb információforrás, amelyet a résztvevők 87,74%-a jelölt meg. Jelentős szerepet játszottak továbbá az ismerősök és a szomszédok is. Ez az eltérés a digitális kompetenciák különböző szintjére és a kommunikációs kultúra eltéréseire utal. A krakkói és pécsi eredmények az információs gyakorlatok nagyobb fokú individualizálódását jelzik, míg Rzeszówban a kapcsolati hálókra épülő modell dominál. Figyelembe kell azonban venni az időbeli különbséget is: a rzeszówi adatok 2017-ből származnak, míg a jelen kutatás egy olyan csoportot vizsgál, amely napjainkban jóval gyakrabban használja az internetet és a közösségi médiát.

A második lényeges különbség a részvételi motivációk területén mutatkozik meg. A krakkói és pécsi kutatás szerint a leggyakoribb motiváció a részvételi költségvetés eszméjének elfogadása volt, amely normatív megközelítést tükröz. Az idők felismerik a részvételi folyamatok értékét, és a helyi közösség iránti felelősségérzetből kapcsolódnak be. Rzeszówban ezzel szemben döntően mások kérése jelentette a motivációt. A válaszadók többsége nem saját kezdeményezésből, hanem társadalmi környezetének hatására hozta meg döntését, ami egy reaktívabb, interperszonális kapcsolatokról függő részvételi modellt jelez.

A legmarkánsabb különbség azonban a döntési autonómia területén figyelhető meg. Krakkóban és Pécsett a válaszadók 40%-a nyilatkozott önálló döntéshozatalról, és ez az arány jelentősen magasabb volt az Antares Alapítvány vagy a Nevelők Háza Egyesület

tevékenységeiben részt vevők körében. Ezzel szemben a rzeszówi kutatásban csak az idősök kis része hozott önálló döntést, míg a család – különösen a házastársak és a gyermekek – domináns befolyást gyakorolt. Ez eltérő cselekvési modelleket jelez: Rzeszówban az idősök nagyobb mértékben függenek környezetüktől, míg Krakkóban és Pécsett a vizsgált személyek magasabb szintű egyéni elköteleződést mutatnak, amelyet civil szervezetek támogatnak.

Hasonlóság ugyanakkor a hosszú távú aktivitás alacsony szintje. Mindkét kutatásban az idősök ritkán vettek részt több részvételi költségvetési ciklusban, és a projektek megvalósításának nyomon követése marginális jelentőségű volt. Ez arra utal, hogy bár a szavazás aktusa viszonylag könnyen hozzáférhető, a tartós, mélyebb részvétel továbbra is korlátozott.

Vita

A két kutatás összevetése egyértelmű fejlődést jelez az idősök részvételében a részvételi költségvetési folyamatokban. A Krakkóban és Pécsett élő idősök, valamint a rzeszówi idősök közötti különbségek több tényezőcsoportból erednek: a helyi kontextusból, az információs támogatás elérhetőségéből, a digitális kompetenciák szintjéből, valamint az állampolgári aktivitást támogató civil szervezetek jelenlétéből. Krakkóban és Pécsett az idősök egy individualizáltabb információs környezetben működnek, szívesen használják az internetet, és nagyobb mértékben hoznak önálló döntéseket. Az olyan szervezetek jelenléte, mint az Antares Alapítvány vagy a Nevelők Háza Egyesület, tovább erősíti a cselekvőképesség érzését és a döntési kompetenciákat.

A rzeszówi kutatás ezzel szemben egy relációs modell dominanciáját mutatja, amelyben a társadalmi környezet – elsősorban a család – kulcsszerepet játszik a részvétel alakításában. Az idősök ott elsősorban külső impulzusokra reagálva kapcsolódnak be, gyakran a projektek mélyebb mérlegelése nélkül.

Az eredmények együttes értelmezése azt mutatja, hogy a civil szervezetek jelentős szerepet tölthetnek be az idősök állampolgári aktivizálásában. Hozzájárulnak az információs kompetenciák fejlődéséhez, erősítik a normatív motivációkat, és növelik az önálló döntéshozatal valószínűségét, ami hosszú távon a közéleti részvétel minőségének tartós javulásához vezethet.

Következtetések

A tanulmány megerősíti, hogy az idősök a részvételi folyamatok teljes jogú és értékes szereplői, ugyanakkor aktivitásuk számos strukturális és társadalmi tényezőtől függ. A krakkói és pécsi kutatás eredményei egy tudatosabb, autonómabb és értékalapú részvételi modellt mutatnak, amelyet a civil szervezetekkel való kapcsolat tovább erősít. A részvételi kutatással való összevetés rámutat arra, hogy az idősök részvételi mintázatai jelentősen eltérhetnek a kontextustól és az alkalmazott támogatási formáktól függően.

A további kutatásoknak az idősök döntési önállóságát erősítő eszközök fejlesztésére, digitális kompetenciáik növelésére, valamint a részvételi költségvetésben való részvétel hosszú távú hatásainak elemzésére kell összpontosítaniuk. A közpolitikák szempontjából kulcsfontosságúnak tűnik az önkormányzatok és a civil szervezetek közötti együttműködés erősítése, mivel ezek a szervezetek jelentős szerepet játszanak az idősök állampolgári kompetenciáinak fejlesztésében.

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

Irodalom

Allegretti, G., & Herzberg, C. (2004). *Participatory budgets in Europe: Between efficiency and growing local democracy*. TNI, 5, 1–24.

Dubicki, P. (2021). *Budżet obywatelski jako element partycypacji społecznej*. Studia z Polityki Publicznej, 8(1), 91–105.

Górecka, D. (2025). *Potrzeby starzejącego się społeczeństwa a proces budżetu obywatelskiego*. Optimum. Economic Studies, 1(119), 105–129.

Kłucińska, P., & Sześciło, D. (2017). *Miejski budżet partycypacyjny – w kierunku współzarządzania czy fasadowej partycypacji?* Pedagogika Społeczna, 3(65), 103–118.

Marczewska-Rytko, M., & Maj, D. (2021). *Civic/participatory budget in the Visegrad Group countries in the context of good practices*. Lublin: Maria Curie-Skłodowska University Press.

Rybińska, D. (2018). *Instytucja budżetu obywatelskiego jako narzędzia rozwoju samorządu lokalnego*. Journal of Finance and Financial Law, 1(17), 49–65.

Siemionek-Ruskań, M., & Siemionek-Lepczyńska, A. (2025). *Environmental aspects of participatory budgeting in selected cities in Europe*. Journal of Environmental Management and Tourism, 16(2), 119–126. [https://doi.org/10.14505/jemt.v16.2\(78\).03](https://doi.org/10.14505/jemt.v16.2(78).03)

Hozzáférés: 2025. november 17., innen:

<https://journals.aserspublishing.eu/jemt/article/view/8874>

Sinervo, L.-M., Lehtonen, P., Radzik-Maruszak, K., & Ebdon, C. (2024). *Participatory budgeting in reshaping public budgeting: Evidence from Finland, Poland, and the US*. In: G. Grossi & J. Vakkuri (szerk.), *Handbook of accounting and public governance: Exploring hybridizations* (pp. 141–161). Edward Elgar. <https://doi.org/10.4337/9781800888456.00019>

Sołtysiak, M. (2017). *Wiedza i aktywność seniorów w zakresie budżetu partycypacyjnego*. Przedsiębiorstwo i Region, 9, 71–81.

Hozzáférés: 2025. november 17., innen: <https://repozytorium.ur.edu.pl/items/6fcfaa12-dbfa-49c1-a667-e32e19617e8c>

Sintomer, Y., Herzberg, C., & Röcke, A. (2008). *Participatory budgeting in Europe: Potentials and challenges*. International Journal of Urban and Regional Research, 32(1), 164–178.

